

Hafrannsóknastofnun

Fornubúðum 5
220 Hafnarfjörður

Reykjavík, 30. október 2020
Tilvísun: 202007033 / 3.0

Efni: Umsögn um tillögu að eldissvæðum í Stöðvarfirði

Þann 9. júlí 2020 lagði Hafrannsóknastofnun fram tillögu sína að skiptingu Stöðvarfjarðar í eldissvæði og óskaði eftir því að Skipulagsstofnun kynnti tillöguna og gæfi umsögn sbr. 4. gr. a í lögum um fiskeldi.

KYNNING TILLÖGUNNAR

Skipulagsstofnun kynnti tillögu Hafrannsóknastofnunar þann 10. júlí 2020 á vefsíðum Skipulagsstofnunar, skipulag.is og hafskipulag.is og á Facebook-síðu stofnunarinnar auk þess sem tillagan var kynnt með tölvupósti til hagsmunaaðila sem skilgreindir eru í lýsingu fyrir gerð strandsvæðisskipulags á Austfjörðum. Kynningartíminn stóð til 14. ágúst 2020.

Eftirtaldir aðilar lögðu fram athugasemdir við tillöguna á kynningartímanum:

- Björgvin Valur Guðmundsson, dags. 17. ágúst 2020
- Fiskeldi Austfjarða, dags. 24. ágúst 2020
- Icelandic Wildlife Fund, dags. 14. ágúst 2020
- Landeigendur Óseyrar, dags. 17. ágúst 2020
- Landgræðslan, dags. 14. ágúst 2020
- Landssamband veiðifélaga, dags. 14. ágúst 2020
- Matvælastofnun, dags. 12. ágúst 2020
- Minjastofnun Íslands, dags. 21. október 2020
- Náttúruverndarsamtök Austurlands, dags. 12. ágúst 2020
- Náttúruverndarsamtök Íslands o.fl., dags. 14. ágúst 2020
- Samgöngu- og sveitarstjórnarráðuneytið, dags. 19. ágúst 2020
- Samtök fyrirtækja í sjávarútvegi, dags. 7. ágúst 2020
- Svæðisráð um gerð strandsvæðisskipulags á Austfjörðum, dags. 4. september 2020
- Vegagerðin, dags. 7. september 2020
- Veðurstofa Íslands, dags. 31. júlí 2020
- Veiðifélag Barðdæla, dags. 12. ágúst 2020

Ofangreindar athugasemdir eru birtar í fylgiskjali með þessu bréfi.

UMSÖGN SKIPULAGSSTOFNUNAR

Hér á eftir fer umsögn Skipulagsstofnunar um tillögu Hafrannsóknastofnunar um eldissvæði í Stöðvarfirði út frá verkefnum stofnunarinnar á sviði skipulagsmála og umhverfismats og þá sérstaklega samkvæmt lögum um skipulag haf- og strandsvæða við gerð strandsvæðisskipulags. Í umsögninni er stuðst við þær athugasemdir sem bárust á kynningartíma tillögunnar, en umsögnin felur þó ekki í sér heildaryfirlit yfir efnisatriði innkominna athugasemda.

Tillaga Hafrannsóknastofnunar

Hafrannsóknastofnun gerir tillögu um eitt eldissvæði í Stöðvarfirði. Í tillögunni er afmörkun eldissvæðisins gefin upp með hnitum auk þess sem hún er sýnd á mynd á forsíðu tillögunnar og gefinn upp hámarkslífmassi. Skipulagsstofnun telur æskilegt að í tillögunni séu skýrari myndræn gögn, svo sem uppráttur í A4 eða A3.

Á tillöguupprætti á forsíðu er sýnd bæði afmörkun eldissvæðis og afmörkun svæðis þar sem er í vinnslu umsókn um rekstrarleyfi sem fellur undir bráðabirgðaaákvæði II í lögum um fiskeldi. Eldissvæðið sem lagt er til nær til sama svæðis og skilgreint svæði í umsókn um leyfi og gerir grafísk framsetning að verkum að afmörkun eldissvæða á upprætti er ekki nægilega skýr. Skipulagsstofnun mælir með að framsetning tillögunnar verði endurskoðuð þannig að gerð verði grein fyrir núverandi stöðu í firðinum í sérstökum kafla og á sérstökum upprætti, þar sem fram koma mörk svæðisins eins og þau eru afmörkuð í leyfisumsókn. Á tillöguupprætti og skýringartöflu með honum komi hinsvegar eingöngu fram þau ákvæði sem tillagan felur í sér varðandi afmörkun eldissvæðis og hámarkslífmassa.

Fjarlægðarmörk frá ám

Í reglugerð um fiskeldi nr. 540/2020 er kveðið á um að við skilgreiningu eldissvæða skuli taka tillit til ákvæða í 6. mgr. 18. gr. reglugerðarinnar um fjarlægðartakmarkanir frá ám að fiskeldisstöð. Þar er kveðið á um að við leyfisveitingar eigi Matvælastofnun að tryggja að fjarlægð frá ám, með villta stofna laxfiska og sjálfbæra nýtingu, að fiskeldisstöð sé ekki styttri en 5 km þegar um eldi á laxfiski er að ræða. Ekki er gerð grein fyrir því í tillögunni hvort að ár í Stöðvarfirði falla undir „ár með villta stofna laxfiska og sjálfbæra nýtingu“ í skilningi reglugerðarinnar. Skipulagsstofnun telur að þetta þurfi að koma skýrt fram í tillögunni.

Áform um fiskeldi í Stöðvarfirði

Skipulagsstofnun bendir á að stofnunin hefur til meðferðar frummatsskýrslu Fiskeldis Austfjarða um 7.000 tonna framleiðslu á laxi í Stöðvarfirði, á grundvelli bráðabirgðaaákvæðis II í lögum um fiskeldi.

Vinna við gerð strandsvæðisskipulags

Skipulagsstofnun vinnur nú að gerð strandsvæðisskipulags á Austfjörðum samkvæmt lögum um skipulag haf- og strandsvæða, fyrir hönd svæðisráðs sem er skipað af umhverfis- og auðlindaráðherra og ber ábyrgð á gerð skipulagsins. Strandsvæðisskipulag er skipulagsáætlun fyrir afmarkað svæði á fjörðum og flóum utan staðarmarka sveitarfélaga (netlaga) og út að viðmiðunarlínu sem skilgreind er í lögum um veiðar í fiskveiðilandhelgi Íslands. Strandsvæðisskipulag fyrir Austfirði mun taka til svæðis sem nær frá Almenningsfles í norðri og að Hvítungum í suðri. Stöðvarfjörður er því hluti af því svæði sem tekið er fyrir í strandsvæðisskipulagi á Austfjörðum.

[Lýsing fyrir gerð strandsvæðisskipulags á Austfjörðum](#), þar sem gerð er grein fyrir hvernig fyrirhugað er að standa að skipulagsvinnunni, var kynnt í maí sl. Ábendingar og athugasemdir sem bárust við lýsinguna á kynningartíma hennar og viðbrögð svæðisráðs við þeim eru aðgengileg á www.hafskipulag.is.

Í strandsvæðisskipulagi er sett fram stefna um framtíðarnýtingu og vernd viðkomandi svæðis. Skipulagsgerðinni er ætlað að stuðla að vernd og viðhaldi vistkerfa, veita grundvöll fyrir fjölbreyttri nýtingu, draga úr árekstrum ólíkrar starfsemi og stuðla að betri og upplýstari ákvarðanatöku um framkvæmdir og starfsemi.

Í strandsvæðisskipulagi skal móta stefnu og ákvæði um ráðstöfun alls þess svæðis sem strandsvæðisskipulagið nær til. Þar er tekin afstaða til ólíkrar nýtingar og verndar og til þess hvernig ólík nýting spilar saman. Það getur meðal annars varðað orkuvinnslu, mannvirkjagerð, fiskeldi, efnistöku, vernd, samgöngur, útivist og ferðaþjónustu.

Í skipulagsvinnunni er horft heildstætt á margvíslega hagsmuni og sjónarmið sem vega þarf saman til að ákveða framtíðarnýtingu viðkomandi fjarða og flóa. Þar sem að strandsvæðisskipulag fyrir Austfirði liggur ekki fyrir er mikilvægt að við ákvörðun um eldissvæði til fiskeldis í Stöðvarfirði sé tekið mið af þeim gögnum sem fyrir liggja um aðra starfsemi og verndarsjónarmið. Að neðan er gerð grein fyrir upplýsingum um nýtingu og vernd í Stöðvarfirði, sem m.a. hefur verið aflað í skipulagsvinnunni, og geta eftir atvikum haft áhrif á afmörkun eldissvæða.

Í athugasemdum Náttúruverndarsamtaka Austurlands er samspil milli vinnu við gerð strandsvæðisskipulags og ákvörðunar um eldissvæði til fiskeldis gert að umtalsefni, það er að segja að ákvörðun um eldissvæði sé tekin áður en umgjörð um starfsemi og vernd á skipulagssvæðinu í heild liggur fyrir í strandsvæðisskipulagi. Ólíkt vinnu við gerð strandsvæðisskipulags þar sem horft er heildstætt á margvíslega hagsmuni og sjónarmið um nýtingu og vernd strandsvæða byggist ákvörðun Hafrannsóknastofnunar aðallega á mati á eðlisrænum og líffræðilegum þáttum hafsins, en taka skal tillit til annarrar starfsemi á svæðinu, fyrirliggjandi umsókna um fiskeldi og strandsvæðisskipulags liggja það fyrir. Ákvörðun um eldissvæði er forsenda þess að sjávarútvegsráðherra geti úthlutað svæðum til fiskeldis í sjó. Má því segja að ákvörðunin ígildi afmörkun lóða fyrir fiskeldi. Með hliðsjón af markmiðum og tilgangi strandsvæðisskipulags sem fjallað er um hér að ofan og út frá sjónarmiðum um heildstæða stefnumótun um skipulagsmál á fjörðum og flóum tekur Skipulagsstofnun undir að æskilegra sé að strandsvæðisskipulagið komi á undan eða samhliða afmörkun Hafrannsóknastofnunar á eldissvæðum fyrir fiskeldi. Lögin takmarka hinsvegar ekki að ákvörðun eldissvæði komi á undan.

Upplýsingar um nýtingu og vernd í Stöðvarfirði

Mikilvægur hluti vinnu við gerð strandsvæðisskipulags felst í greiningu á forsendum skipulagsgerðarinnar, þ.e. greining á stöðu og þróun á skipulagssvæðinu, styrkleikum, áskorunum og tækifærum. Felst sú vinna meðal annars í að afla gagna um þá starfsemi sem fram fer á svæðinu, náttúrufar og samfélag. Þeirri vinnu er ekki að fullu lokið og því ekki hægt að gefa heildstætt yfirlit yfir forsendur skipulagsins á þessum tímavæðingum. Skipulagsstofnun hefur ekki upplýsingar um aðra starfsemi í Stöðvarfirði, svo sem að þar sé stunduð eða áformuð efnistaka eða kræklingarækt eða að þar liggja sæstrengir. Þá hefur stofnunin ekki upplýsingar um að verndarsvæði s.s mikilvæg fuglasvæði, friðlýst svæði eða önnur náttúruverndarsvæði liggja innan eða að skipulagssvæðinu í Stöðvarfirði.

Siglingaleiðir

Siglingar og siglingaleiðir er grundvallarhluti af nýtingu strandsvæða hvort sem það tengist samgöngum, veiðum eða annarri starfsemi á sjó. Umferð á strandsvæðum er eitt af viðfangsefnum í strandsvæðisskipulagi á Austfjörðum og eru því siglingaleiðir málefni sem tekin verður afstaða til í skipulagsvinnunni. Í athugasemdum Samgöngustofnu við lýsingu fyrir gerð strandsvæðisskipulags á Austfjörðum komu fram sjónarmið um að mikilvægt sé að tryggja greiðar og öruggar siglingaleiðir og að mikilvægt sé að í strandsvæðisskipulagi séu afmarkaðar öruggar og greiðar siglingaleiðir til hafna þar sem ekki fari fram önnur starfsemi sem truflað geti öryggi siglinga. Þá telur Samgöngustofna að siglingaleiðir eigi að ganga fyrir annarri nýtingu sjávar og að annarskonar atvinnustarfsemi eigi að skipuleggja utan afmarkaðra siglingaleiðra. Í athugasemd Samgöngu- og sveitarstjórnarráðuneytisins við tillögu Hafrannsóknastofnunar er einnig fjallað um mikilvægi þess að taka tillit til siglingaleiða en einnig staðsetningamerkja, eins og bauja, sem og skipalægja. Þá bendir ráðuneytið einnig á að hafa

þurfi samráð við viðkomandi hafnarstjórn, Landhelgisgæsluna, Samgöngustofu og hafnadeild Vegagerðarinnar áður en tekin er ákvörðun um staðsetningu eldissvæða.

Í athugasemdum Vegagerðarinnar við framkomna tillögu Hafrannsóknastofnunar að eldissvæði í Stöðvarfirði er bent á að eldissvæðið sem lagt er til í tillögunni liggji inn á siglingaleið að Stöðvarfjarðarhöfn. Eldissvæðið er innan hafnsögu hafnarinnar, þar sem merkingar fyrir sjófarendur eru á ábyrgð hafnarinnar. Skipulagsstofnun beinir því til Hafrannsóknastofnunar að taka tillit til þessa við endanlega ákvörðun um afmörkun eldissvæða í Stöðvarfirði í samráði við hafnarstjórn Fjarðabyggðar.

Umhverfisáhrif fiskeldis

Skipulagsstofnun minnir á að sjókvíaelði hefur ýmis umhverfisáhrif sem að hluta til ráðast af staðsetningu eldissvæða innan fjarða. Má þar nefna staðbundin áhrif á botn og botndýralíf, áhrif á villta laxfiska vegna laxa- og fiskilúsar, áhrif lyfjameðhöndlunar vegna lúsar á annað lífríki og áhrif eldismannvirkja á landslag og ásýnd svæða.

Skipulagsstofnun telur að almennt ætti að leitast við að staðsetja eldissvæði með tilliti til þess að villtir laxfiskastofnar verði fyrir sem minnstum áhrifum af mögulegri aukningu laxalúsar í nágrenni eldiskvía. Þá kann lyfjameðhöndlun vegna laxalúsar að hafa neikvæð áhrif á annað lífríki, til að mynda rækju og skelfisk. Því getur verið ástæða til að horfa til mögulegra áhrifa notkunar slíkra lyfja þegar staðsetning eldissvæða er ákvörðuð. Þá bendir Skipulagsstofnun á að dæmi eru um að fiskeldisfyrirtæki hafi óskað eftir breytingu á stærð og afmörkun eldissvæða í þeim tilgangi að hafa kost á því að snúa kvíabyrpingum þvert á straumstefnu og þannig tryggja jafnari strauma og betra súrefnisflæði um eldiskvíar. Í umsögn Matvælastofnunar um tillögu að slíkri breytingu á eldissvæðum kom meðal annars fram að snúningur kvíabyrpinga þvert á straumstefnu skilar sér í styrkari mótstöðu eldisfisks gegn sjúkdómsvöldum. Sé það raunin er mögulegt, að mati Skipulagsstofnunar, að draga úr lúsaálagi á villta laxfiska með því að snúa kvíabyrpingum þvert á straumstefnu.

Einnig hafa fiskeldismannvirki áhrif á landslag og ásýnd fjarða. Vægi áhrifa fiskeldismannvirkja á landslag og ásýnd ræðst meðal annars af staðsetningu eldissvæða til að mynda fjarlægð þeirra frá svæðum sem njóta verndar á grundvelli landslags eða fjarlægð þeirra frá fjölförnum leiðum og útivistarsvæðum.

Ester Anna Ármannsdóttir

Fylgiskjal: Athugasemdir sem bárust við tillögu Hafrannsóknastofnunar að eldissvæðum í Stöðvarfirði.